

УДК 336.225

О. Г. Чепець,
к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту ДДАЕУ

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ

O. G. Chepets,
Candidate of economic sciences, Assistant of professor Department of Account and Audit, DSAEU

DIRECTIONS OF REFORM SIMPLIFIED SYSTEM OF TAXATION, ACCOUNTING AND REPORTING

Досліджено особливості застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні. Розглянуто проблеми спрощеної системи оподаткування обліку і звітності, запропоновано напрями її подальшого реформування з врахуванням існуючого законодавства та сучасної фінансово-економічної ситуації в Україні.

The paper considers the problem of simple system of tax accounting and reporting, suggested areas for further reform of the simplified system of taxation, taking into account existing legislation and current financial and economic situation in Ukraine.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, малий та середній бізнес, Податковий кодекс, суб'єкт малого підприємництва, податки, оподаткування, фізичні особи-підприємці.

Keywords: simplified tax system, small and medium businesses, the tax code, taxes, tax, individual entrepreneurs.

Постановка проблеми. Спрощена система оподаткування запроваджена ще у 1998 році Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва». Ця система забезпечила динамічний розвиток сфери малого підприємництва та стабільні надходження до бюджету, що свідчить про адаптованість та прийнятність її для значної категорії суб'єктів підприємницької діяльності, і є дієвою формою державної підтримки суб'єктів малого підприємництва.

Висока ступінь соціально-економічного значення малого підприємництва обумовлює необхідність удосконалення системи підтримки і регулювання для забезпечення сприятливих умов функціонування та збереження існуючих позицій і подальшого розвитку підприємницьких структур.

На сучасному етапі становлення національної економіки відводиться значна роль у спрощенні оподаткування доходів суб'єктів малого підприємництва, мінімізації їх витрат на облік і звітність, зменшенні кількості спірних питань між платниками та контролюючими органами, підвищенні рівня зайнятості населення, збільшенні надходжень до бюджету, зменшенні витрат на адміністрування податків. Для суб'єкта малого підприємництва скорочено загальну кількість обов'язкових платежів, встановлених чинним законодавством України, зменшено обсяги та види звітності, спрощено порядок ведення обліку доходів та витрат, та попри це лишається ще багато невирішених та спірних питань застосування спрощеної системи оподаткування.

Питання правового регулювання обліку і оподаткування для суб'єктів малого підприємництва є актуальними та потребують науково-теоретичного опрацювання і вироблення практичних рекомендацій щодо удосконалення законодавства у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема спрощеного обліку і оподаткування досліджувалась такими ученими – економістами, як Л.К. Воронова, П.І. Гайдуцький, П.М. Герасим, С.І. Дем'яненко, В.Г. Линник, Ю.Я. Литвин, В.І. Ляшенко, О.М. Онищенко, О.В. Покатаєва, С.В. Приймак та ін.

Водночас серед названих авторів є різні точки зору щодо сутності даної проблеми. Недостатньо проаналізовані переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності, їх вплив на макроекономічні та соціальні процеси. Ряд важливих питань щодо методології та організації бухгалтерського обліку і звітності для суб'єктів малого підприємництва залишаються відкритими.

Метою статті є дослідження особливостей застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктами малого підприємництва та визначення напрямів подальшого її реформування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спрощена система оподаткування є запорукою розвитку малого бізнесу в Україні, проте існують певні вади, усунення яких дасть змогу покращити умови малого підприємництва, а також забезпечити населення робочими місцями тощо.

За даними Державної реєстраційної служби України, станом на 1 січня 2014 року здійснювали діяльність 5 млн. 460 тис. 32 фізичних осіб-підприємців. В той же час, за даними Державної служби зайнятості у фізичних осіб-підприємців працює близько 1 млн. найманих працівників.

Кількість платників єдиного податку продовжує зростати, і це кращий доказ привабливості спрощеної системи оподаткування. Проте, вивчення існуючих проблем підприємництва показало, що більшість фізичних осіб – підприємців не розуміють ризикованості застосування спрощеної системи оподаткування. Багато підприємств і фізичних осіб-підприємців прагнуть перейти на спрощену систему оподаткування, яка має певні переваги при веденні бухгалтерського і податкового обліку, а також подання звітності. Але одного прагнення мало, необхідно володіти знаннями, які допоможуть розібратися в тому, які види діяльності для суб'єктів господарювання заборонені і кому не можна бути платником єдиного податку тощо.

Серед особливостей застосування спрощеної системи оподаткування, облік у і звітності є розмежування суб'єктів господарювання на групи за розміром доходів. Так, обсяг доходу по кожній групі платників єдиного податку обмежено і виражено у грошовому фіксованому розмірі. При цьому враховується сума отриманого доходу без врахування витрат. Відповідно, для фізичних осіб-підприємців дозволяється вести облік доходів, що нібито є позитивним вирішенням багатьох питань пов'язаних з відсутністю документів про придбання товарів, переважно імпортного виробництва. Але, облік доходів без врахування витрат ніяк не зменшує відповідальності щодо необхідності сплати податку навіть у випадку перевищення витрат над доходами.

Також, враховуючи інфляційні процеси в Україні стає зрозумілим, що навіть не розширюючи діяльність та не нарощуючи обсягів виробництва чи торгівлі платникам єдиного податку рано чи пізно доведеться змінити групу до якої вони входять, або ж взагалі перейти на загальну систему оподаткування.

Ставки єдиного податку встановлені у відсотках до мінімальної заробітної плати для першої та другої групи платників, та у відсотках до обсягу доходу для інших груп. Для платників першої та другої групи ставка податку буде із року в рік збільшуватись оскільки розмір мінімальної заробітної плати постійно зростає. Тому, доцільним є перегляд граничного розміру річного доходу та вираження його у відносних величинах, або з врахуванням річного індексу інфляції. Наприклад, для платників першої та другої групи ставка податку розрахована у відсотках від розміру мінімальної оплати праці, відповідно і обсяг доходу можна було б виразити в певній кількості мінімальних заробітних плат. Для платників 4-6 груп граничний розмір доходу доцільно було б щорічно переглядати з врахуванням індексу інфляції.

Єдиний податок фізичні особи-підприємці сплачують авансом за звітний період. Але не враховується, чи буде фактично отримано дохід від здійснення діяльності за звітний період. Для суб'єктів малого бізнесу авансова сплата податку іноді може бути перешкодою на шляху розвитку бізнесу, особливо на початку становлення підприємницької діяльності.

Не сплачувати податок фізичним особам-підприємцям можливо лише у випадку переходу на загальну систему оподаткування, або припинення діяльності. Тобто сплата єдиного податку має здійснюватися підприємцем незалежно від результатів його господарської діяльності. Це стосується підприємців першої та другої групи платників єдиного податку, які навіть перебуваючи у відпустці чи знаходячись на лікарняному і тимчасово не здійснюючи діяльність вимушені сплачувати єдиний податок та єдиний соціальний внесок. Вважаємо, за необхідне розробити механізм призупинення діяльності, адже на сьогодні Податковий кодекс не містить такого поняття, як «призупинення підприємницької діяльності» для фізичних осіб - підприємців, які застосовують спрощену систему оподаткування.

Водночас, відповідно до п. 299.10 ст. 299 Податкового кодексу реєстрація фізичної особи-підприємця як платника єдиного податку може бути анульована шляхом виключення з реєстру платників єдиного податку за рішенням контролюючого органу у разі подання таким платником заяви щодо відмови від застосування спрощеної системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів, визначених цим Кодексом. З анулюванням реєстрації платника єдиного податку відбувається фактичний перехід на загальну систему оподаткування.

Окрім цього, наявність податкового боргу унеможливає перехід суб'єктів господарювання на спрощену систему оподаткування.

Суб'єкт господарювання, який на день подання заяви про реєстрацію платником єдиного податку має податковий борг (крім безнадійного податкового боргу, що виник у результаті дії обставин непереборної сили, тобто форс-мажору), не може бути таким платником (пп. 291.5.8 Податкового Кодексу).

Досить серйозним є обмеження за формою розрахунків для фізичних осіб-підприємців, що може призвести до ускладнень в отриманні зароблених коштів.

У п. 291.6 Податкового Кодексу визначено, що суб'єкти спрощеної системи оподаткування мають здійснювати розрахунки за відвантажені товари виключно в грошовій формі. При бартерній операції відбувається товарний обмін, тобто за відвантажену продукцію підприємство отримує теж продукцію, а не кошти. Отже, виконувати такі операції платник єдиного податку не має права.

Заборона поширюється і на взаємозалік та відступлення права вимоги. Якщо суб'єкт господарювання здійснить відступлення права вимоги оплати за відвантажений товар іншій особі, то боржник зобов'язаний буде розрахуватися за отриманий від платника єдиного податку товар уже з новим кредитом. У результаті платник єдиного податку не отримає як оплату за відвантажену продукцію кошти, а отже, не зможе залишитися на спрощеній системі оподаткування. Аналогічна ситуація складається і при отриманні векселя за відвантажений товар. У цьому випадку між ним і покупцем припиняються зобов'язання за договором купівлі-продажу і виникає нове грошове зобов'язання щодо платежу за векселем. Оскільки платежі за векселем – це вже не розрахунки за відвантажену продукцію, продавець, що перейшов на спрощену систему оподаткування порушує норму п. 291.6 Податкового Кодексу.

Ще однією перешкодою на шляху комфортного ведення бізнесу фізичними особами-підприємцями є складна процедура реєстрації чи розірвання трудових відносин з працівниками. Так, фізична особа-підприємець має зареєструвати трудові відносини з працівником у державній службі зайнятості населення. Підприємець разом із працівником має з'явитись у службі зайнятості для реєстрації, а потім і для розірвання договору. Чи не достатньо було б подання звіту про прийнятих і вивільнених працівників, а фізичній особі-підприємцю надати право самостійно реєструвати трудові відносини. Тим більше що досить часто місце реєстрації і ведення господарської діяльності знаходяться на значній відстані один від одного, а це потребує додаткових витрат часу.

Також, досить сумнівним є відповідність вимогам щодо фізичних осіб-підприємців платників єдиного податку. Зокрема, не можуть застосовувати спрощену систему оподаткування фізичні особи – нерезиденти (п. 291.5.7 ст. 291 Податкового Кодексу України). Ними вважаються фізичні особи, що не є резидентами України (пп. 14.1.122 ст. 14 Податкового Кодексу України).

Згідно пп. 14.1.213 ст. 14 Податкового Кодексу України резидент – це фізична особа, що має місце проживання в Україні. Тобто, резидентський статус не залежить від громадянства. Зазначимо, що без наявності в нашій країні місця проживання неможливо зареєструватися підприємцем. При цьому в Податковому кодексі вказано, що особа, яка має місце проживання також і в іноземній державі, вважається резидентом, якщо має більш тісні особисті або економічні зв'язки (центр життєвих інтересів) в Україні.

Якщо неможливо визначити державу, в якій фізична особа має центр життєвих інтересів вона вважається резидентом в випадку знаходження в Україні не менше 183 днів (включаючи день приїзду та від'їзду) на протязі податкового року. Також передбачено, що достатньою умовою для визначення місцезнаходження центру життєвих інтересів фізичної особи є місце постійного проживання членів його родини або його реєстрація як суб'єкта підприємницької діяльності.

Отже, якщо фізична особа зареєстрована в Україні як підприємець вона є резидентом України і має право на загальних підставах застосовувати спрощену систему оподаткування.

Не повною мірою узгоджується з принципами податкового законодавства України вимога, згідно з якою спрощена система оподаткування не поширюється на фізичних та юридичних осіб-нерезидентів. Зокрема, принцип рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації передбачає забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу (пп. 4.1.2 п. 1 ст. 4 розділу 1 Податкового Кодексу України).

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що спрощена система оподаткування є альтернативною і суб'єкти господарювання завжди мають можливість перейти на загальну систему. Проте, спрощення обліку і зниження податкового навантаження для малого і середнього бізнесу в Україні є запорукою його успішного та розвитку.

Висновки. Нами окреслено лише декілька основних проблем і шляхів їх вирішення, проте детальний аналіз нормативної бази визначає цілий ряд неточностей та суперечливих положень які неодмінно потрібно опрацювати при подальшому реформуванні спрощеної системи оподаткування.

Спрощена система оподаткування є запорукою розвитку малого бізнесу в Україні, проте існують певні вади, усунення яких дасть змогу покращити умови малого підприємництва, а також забезпечити населення робочими місцями тощо. Деякі фахівці пропонують взагалі скасувати спрощену систему оподаткування, інші ж, навпаки – зберегти існуючий порядок та значно розширити перелік суб'єктів малого підприємництва, на яких поширюється дія спрощеної системи. Оптимальним варіантом є збереження та значне вдосконалення спрощеної системи оподаткування малого підприємництва зокрема за такими напрямками:

- удосконалення законодавчої бази;
- покращення системи адміністрування податків за спрощеною системою оподаткування, обліку і звітності;
- відмінити сплату єдиного соціального внеску фізичній особі-підприємцю за самого себе, адже єдиний податок в своїй структурі вже має частину єдиного соціального внеску;
- надання права підприємцям самостійно реєструвати трудові відносини;
- поліпшення економічного регулювання системи спрощеного оподаткування, усунення подвійного оподаткування.

Література.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-vi>

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Tax Code of Ukraine, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-vi> (Accessed 02 December 2010).

Стаття надійшла до редакції 20.10.2014р

ТОВ "ДКС Центр"